

Roll No.

Total Pages : 03

MDE/D-23

6080

Samhita Upanisat Cha
Paper I/SKT-HC-101

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 80

नोट : सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः ।

1. अधोदत्तानां प्रश्नानां संक्षिप्तोत्तरं लिखत : 4×4=16
(क) इन्द्रसूक्तमाश्रित्य अस्य देवस्य स्वरूपं लेखनीयम् ।
(ख) विश्वामित्र-नदीं संवादस्य महत्त्वं प्रतिपादयत ।
(ग) भूमिसूक्ते प्रतिपादितं भूमिं वैशिष्ट्यं लिखत ।
(घ) ईशावास्योपनिषद्दृशा अविद्यायाः स्वरूपं लिखत ।
2. अधोलिखितेषु पारम्परिक्या आधुनिक्या आलोचनात्मकपद्धत्या च मन्त्रद्वयं संस्कृतमाध्यमेन व्याख्येयम् : 2×8=16
(क) हिरण्यपाणिः सविता विचर्षणिरुभे द्यावापृथिवी अन्तरीयते ।
अपामीवां बाधते वेति सूर्यमभि कृष्णेन रजसा द्यामृणोति ॥
(ख) यस्य त्री पूर्णमधुना पदान्यक्षीयमाणा स्वधया मदन्ति ।
य उ त्रिधातु पृथिवीमुत द्यामेको दाधार भुवनानि विश्वा ॥
(ग) श्रेष्ठो जातस्य रुद्र श्रियासि तवस्तमस्तवसां वज्रबाहो ।
पर्षि णः पारमहंसः स्वस्ति विश्वा अभीती रपसो युयोधि ॥
3. (क) पारम्परिक्या आधुनिक्याचालोनापद्धत्या मन्त्रद्वयं व्याख्येयम् : 2×5=10
(अ) य आत्मदा बलदा यस्य विश्व उपासते प्रशिषं यस्य देवाः ।
यस्य च्छायामृतं यस्य मृत्युः कस्मै देवाय हविषा विधेम ।

(ब) कामस्तदग्रे समवर्तताधि मनसो रेतः प्रथमं यदासीत् ।
सतो बन्धुमसति निरविन्दन् हृदि प्रतीष्या कवयो
मनीषा ॥

(स) नाहं तं वेद दभ्यं दभत्स यस्येदं दूतीतसरं पराकात् ।
न तं गूहन्ति स्रवतो गभीरा हता इन्द्रेण पणयः
शयध्वे ॥

(ख) पुरुषसूक्तस्य दार्शनिक महत्त्वं प्रतिपादयत । $1 \times 6 = 6$

अथवा

वाक्सूक्तमाश्रित्य अस्य देवस्य स्वरूपं विवेचनीयम् ।

4. अधोलिखितेषु मन्त्रेषु केचन चत्वारः पारम्परिक्या आधुनिक्या
आलोचनात्मकपद्धत्या च व्याख्येयाः : $4 \times 4 = 16$

(क) सत्यं बृहदृतमुग्रं दीक्षा तपो ब्रह्म यज्ञः पृथिवीं धारयन्ति ।
सा नो भूतस्य भव्यस्य पत्न्युरुं लोकं पृथिवी नः कृणोतु ॥

(ख) विश्वंभरा वसुधानी प्रतिष्ठा हिरण्यवक्षा जगतो निवेशनी ।
वैश्वानरं बिभ्रती भूमिरग्निमिन्द्रऋषभा द्रविणे नो दधातु ॥

(ग) विश्वस्वं मातरमोषधीनां ध्रुवां भूमिं पृथिवीं धर्मणा धृताम् ।
शिवां स्योनामनु चरेम विश्वहा ॥

(घ) यस्ते गन्धः पृथिवी संबभूव यं बिभ्रत्योषधयो यमापः ।
यं गन्धर्वा अप्सरसश्च भेजिरे तेन मा सुरभिं कृणु ॥
मा नो द्विक्षत कश्चन ॥

(ङ) उदीराणा उतासीनास्तिष्ठन्तः प्रक्रामन्तः ।
पद्भ्यां दक्षिणसव्याभ्यां मा व्यथिष्महि भूम्याम् ॥

(च) यस्मिन्नुचः साम यजूषि यस्मिन् प्रतिष्ठिता रथनाभाविवाराः ।
यस्मिँश्चित्त सर्वमोतं प्रजानां तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥

5. अधोलिखित मन्त्रद्वयस्य विशद् व्याख्या करणीया : $2 \times 8 = 16$

(क) अग्ने नय सुपथा राये अस्मान् विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् ।
युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनो, भूयिष्ठां ते नम उक्ति विधेम ॥

(ख) यस्तु सर्वाणि भूतान्यात्मन्येवानुपश्यती ।
सर्वभूतेषु आत्मानं ततो न विजुगुप्सते ॥

(ग) असुर्या नाम ते लोका अन्धेन तमसाऽऽवृताः ।
तांस्ते प्रेत्याभिगच्छन्ति ये के चात्महनोः जनाः ॥